

A HONVÉDELMI OKTATÁS ÉS NEVELÉS

A honvédelmi oktatás reneszánszát éli hazánkban. A rendszerváltás után megszűnt a sorkatonaság intézménye, és a fiatalok többségének számára eltűnt a pozitív férfikép, a követendő férfiminta, a társadalomból. Akik egyszerűs családban élnek, vagy az édesapjuk két állásban dolgozik, nem látnak követendő mintát. Az értékrendjük, a világgal való kapcsolatuk, vagy akár a fegyelmeztségük is megkérdőjelezhető. A szakemberek számára nyilvánvalóvá vált, hogy az a legcélravezetőbb mind a társadalom, mind az egyén számára, ha visszahozzuk a köztudatba, a közoktatásba, az egykor nagy népszerűségnek örvendő honvédelmi oktatást. Az ötlet nem új keletű. A történetírók által legmarkánsabban megörökített példa a spártai katonai iskola, ahol már kora gyermekkortól a haza védelmére készítették fel a fiatalokat. A nagy időbeli távolság ellenére, az alapelvek nagyrészt megegyeznek, az egyéni motivációkban azonban már számos eltérés mutatkozik. Az alapkonceptió minden történelmi kor és minden ország katonai nevelésében, képessé tenni az új generációt a haza védelmére, az esetleges külső támadásokkal szemben. A kiképzés pozitív hozadéka, hogy az oktatás során számos olyan tulajdonságot sajátítanak el a növendékek, amelyek a társadalom hasznos tagjává teszik őket. Az ókori Spártában két fő területen folyt az oktatás, a katonai ismeretek elsajátítása és a fizikai tréning állt a középpontban. A képzés minden fiatal számára kötelező volt, az egész állam egy katonai iskolához hasonlított. A fiúk hét éves koruktól kerültek a kiképző táborokba, ahol húsz éves korukig laktak. Purityán öltözetük, kemény fizikai kiképzésük, és az ehhez párosuló erkölcsi nevelés kemény katonává tette őket.¹ Azért fontos ezt megemlíteni, mert a spártai katonai nevelést, ha nem is teljes egészében, de iránymutatónak tekinti a legtöbb katonai iskola a világon. A legfontosabb, és azt gondolom, hogy ma is követendő példának tekinthetnénk, hogy bátorságra, törvénytiszteletre, az öregek megbecsülésére, kevés beszédre és határozott cselekvésre nevelték őket, erősítve jellemüket!

A köztudatban úgy él, és a korai történelmi források szerint is² a Spártában született, de a kiképzésre alkalmatlannak bizonyuló, vagyis gyenge fizikummal rendelkező csecsemőket ledobták a Taigetoszról. Szeretnék eloszlatni egy tévhitet! 2007 decemberében, görög régészek közzétettek egy nyilatkozatot, mely szerint a több évig tartó feltárás során, nem találtak csecsemő vagy gyermekcsontokat a Taigetosz hegy lábánál. Kizárólag felnőtteket, amely valószínűsíti, hogy hadifoglyokat vagy bűnösöket dobtak le onnan, újszülötteket nem.³ A történetből annyi igaz csupán, hogy a gyenge kisdedeket valóban nem tartották meg, azok a közeli falvakba kerültek, pásztorokhoz. Ezért volt lehetséges, hogy a spártai hadseregben csupa délceg, erős, harcedzett katona sorakozott. Ezt ma, ilyen módon már nem lehetne megvalósítani. Hasonló jellegű kiképzés, amely központosított és intézményes, talán csak a lovagkorban tűnik fel, de már nem kötelező jelleggel, nem minden fiatal számára, csupán a szerencsés kiválasztottaknak. Ez a kiképzés a katonai elit iskolák előfutárának tekinthető. Meg kell említeni a lovagi kultúra alapvető irányelveit, amelyek igen fontos alapot képeznek a modern kor katonai iskolái számára. Ma mégis a leglényegesebb elemek maradnak ki belőle. A hét lovagi készség, melyet minden lovagnak magas szinten kellett elsajátítani a következő volt: lovaglás, úszás, íjászat, kardforgatás, vadászat, sakkozás és versírás. Látható, hogy a test edzésén és a fegyverhasználat elsajátításán túl, stratégiai képességekkel és szellemi műveltséggel is felvértezték őket.⁴ Életük, hasonlóan a spártaiakhoz, életmódszerű, nem pedig iskolarendszerű felkészítésből állt. Talán ez jelentette a legnagyobb különbséget a jelenkori képzéssel szemben. Kiképzésük minősége, és hosszú távú hatásai kiemelkedőnek nevezhetők, megteremtve ezzel az európai katonai oktatás máig használatos kereteit. Ezen keretek természetesen átstrukturálódtak a hadászat fejlődése során, illetve országoként, korszakoként és hadsereg típusoként eltért a honvédelmi oktatás preferenciarendszere.

¹Martinkó József: Cögerek és katkósok. Petit Real könyvkiadó. Budapest, 1998. 8. oldal

²Spárta történelme: <http://crowland.uw.hu/images/sparta/tortenelem.html> 2012. május 7.

³Spárta és a gyerekdobálás: <http://www.urbanlegends.hu/2008/01/a-spartaiak-es-a-gyerekdobalas/>2012.05.07.

⁴Martinkó József: Cögerek és katkósok. Petit Real könyvkiadó. Budapest, 1998. 10. oldal

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

FALUDI Miklós

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

„A katonai középiskolák története mindössze 140 évre nyúlik vissza” – írja Martinkó József 1998-ban. Ez idő alatt 26 katonai középiskola nyílt meg Magyarország területén, ami nem kis teljesítmény. Közös jellemzőjük, hogy állami irányítás alatt működtek és a tiszti pályára készítették fel a növendékeket. 10-14 éves kor között az alreáliskolákban, 14-18 éves kor között pedig a főreáliskolákban.⁵ Első magyarországi tanintézetünk, a kőszegi „Hunyadi Mátyás” katonaiskola, mely nem csupán úttörő volt, de a lehető legtovább működött, majdnem száz éven át.⁶ Katonáink kiképzése nem tekint olyan múltra, mint a görögöké, de már a honfoglaló magyarok is hasonló kvalitásokkal rendelkeztek, s erőben, tenni akarásban, hősiességben ma is felvonnák a versenyt bármelyik alakulattal a világon. Kiképzésük még nem volt iskolarendszerű, életmódszerűen, az élet mindennapi velejárójaként tanulták meg a katonai élet fortélyait. Hazánk központi fekvése miatt, gyakran esett hódító hadseregek útjába, vagy jelentett célországot, megszerzendő terület. Magyarországnak mindig készen kellett állni a külső támadások visszaverésére, mégis csupán 1872-ben, a nyugati országoknál jóval később kezdődött meg az intézményes katonai felsőoktatás a Ludovika Akadémián.⁷ A képzés a kezdetektől jellemzően magas szinten folyt, amely elsősorban a tisztképzésre fektette a hangsúlyt, de nem sokban maradt el mögötte a hadapród- és altisztképzés sem. A mai magyar honvédelmi oktatás alapjait az elmúlt századokban fektették le a katonai tanintézetek megteremtésével. Mária Terézia idején, a korábbi hagyományokkal ellentétben, már nem csak a nemesek kerülhettek tiszti beosztásokba. A folyamatos háborúk miatt jelentősen megnövekedett a létszámigény, ezért szükségessé vált a tiszti és altiszti létszám növelése. Kőszeg után Sopronban, Pécsen és Nagyváradon szinte egy időben alakultak meg a monarchia katonai iskolái. Az iskolákat többször átszervezték, de a II. világháború végéig gyakorlatilag folyamatosan működtek.⁸ A mai értelemben vett honvédelmi oktatás, az általános iskolákban, ezekben az időkben még nem bontakozott ki. A gyerekek a cserkészmozgalom keretei között, önkéntes alapon tanulhattak olyan, elsősorban gyakorlati ismereteket, amelyek a mai honvédelmi oktatással szinkronizálnak. A cserkészmozgalom és a katonai oktatás is igen szoros kapcsolatban állt ezekben az évtizedekben. A gyakorlati kiképzés a cserkészképzéssel volt azonos. A cserkész tevékenység egyik köre a természethez, az egész élővilághoz való viszonyt határozta meg, másik köre pedig a követendő magatartásformákat, jellemvonásokat és a társadalomhoz való viszonyt.⁹ A cserkész törvények betekintést nyújtanak a mozgalom alapelveibe:

A MAGYAR CSERKÉSZTÖRVÉNYEK:

1. A cserkész egyeneslelkű és feltétlenül igazat mond.
2. A cserkész híven teljesíti kötelességeit, amelyekkel Istennek, Hazájának és embertársainak tartozik.
3. A cserkész, ahol tud segít.
4. A cserkész minden cserkésztestvérének tekint.
5. A cserkész másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú.
6. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz és kíméli a növényeket.
7. A cserkész feljebbvalóinak jó lélekkel és készségesen engedelmeskedik.
8. A cserkész vidám és meggondolt.
9. A cserkész takarékos.
10. A cserkész testben és lélekben tiszta.¹⁰

⁵Martinkó József: Cögerek és katkósok. Petít Real könyvkiadó. Budapest, 1998. 5. oldal

⁶Ráskay-Szabó: A kőszegi „Hunyadi Mátyás” katonaiskola története. HM HIM Budapest 1995. 3. oldal

⁷Nagy-Vörös: A fegyvernemi tisztképzés története. ZMNE Budapest 2000. 11. oldal

⁸Ráskay-Szabó: A kőszegi „Hunyadi Mátyás” katonaiskola története. HM HIM Budapest 1995. 57. oldal

⁹Ráskay-Szabó: A kőszegi „Hunyadi Mátyás” katonaiskola története. HM HIM Budapest 1995. 159. oldal

¹⁰Bodnár Gábor: Cserkészkönyv. Püski kiadó, Zalaegerszeg, 1990. 7. oldal

FALUDI Miklós

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

A MAGYAR CSERKÉSZFOGADALOM

„Én, ... fogadom, hogy híven teljesítem kötelességeimet, amelyekkel Istennek, hazámnak és embertársaimnak tartozom. Minden lehetőt megteszek, hogy másokon segítek. Ismerem a cserkésztvörvényt és azt mindenkor megtartom.”

A MAGYAR KISCSEKÉSZTÖRVÉNYEK

1. A kiscserkész vezetőjére hallgat.
2. A kiscserkész uralkodik önmagán.

A MAGYAR KISCSEKÉSZÍGÉRET

„Én, ígérem, hogy Isten segítségével a jóra törekszem. Ismerem a kiscserkész tvörvényt és azt mindenkor megtartom.”¹¹

A cserkésztvörvényekből, a fogadalom és az ígélet szövegéből magyarázat nélkül is kiolvasható, hogy a mozgalom kiemelkedő jelentőséggel bírt a fiatalság lelki felemelkedésének elősegítésében. Mindezek a célok a háború közeledtével háttérbe kerültek, majd 1945 után más formában bukkantak fel ismét.

A világháború után jelentős változások következtek be a kisdobos- és úttörőmozgalmak elindításával. Ezek nyugodt szívvel nevezhetők honvédelmi oktatásnak, annak ellenére, hogy politikai indíttatás hívta életre őket. Ugyanakkor el lehet mondani, hogy a gyerekek jellemfejlődését, (hasonlóan a cserkészmozgalomhoz) nagymértékben segítette. A kisdobosok 6 pontja és az úttörők 12 pontja, ha lehántjuk róla az ideológiát, annyi és olyan pozitív erkölcsi mondanivalót hordoz, ami egyértelműen szinkronban áll a cserkésztvörvényekkel és talán csak a tízparancsolatban található meg. A probléma csak az, hogy emlékeim szerint azért igyekeztünk betartani minden előírást gyermekkorunkban, mert féltünk a közösségből való kirekesztéstől, nem pedig tiszta, belső indíttatásból. A tantervben szereplő „honvédelmi ismeretek” nem hagytak jelentős nyomokat bennünk, hiszen nem katonák, hanem az iskola pedagógusai tartották ezeket az órákat. A rendszerváltoztatásig az általános iskola után, a honvéd szakközépiskolák várták az elhivatott fiatalokat, majd a sokat vitatott sorkatonai szolgálat, amelynek pozitív és negatív oldaláról több értekezés és könyv látott napvilágot 1998 után. A kötelezővé tétel egyrészt biztosította a politikai vezetésnek, hogy mindenki részt vegyen az ideológiai átnevelésen, ugyanakkor a katonai nevelés pozitív hozadékaiából is részesült a legtöbb fiatal. „Férfivá értünk”, mondták katonatársaim a leszerelés napján. Valóban fiúk vonultak be, és férfiak tértek haza a családhoz. Mivel a honvédség sok esetben sietett a társadalom segítségére (például árvizeknél vagy sürgős mezőgazdasági betakarítási munkákban), nagyon jó viszony alakult ki a civil lakossággal. Az ideológiai háttér gyengülésével a katonai szakma presztízse folyamatosan gyengült, tiszthelyettes-képző bázisok szűntek meg, a hadsereg létszámát folyamatosan csökkentették, és a rendszerváltoztatás utáni években elsorvasztották. 2005-ben végleg felszámolásra került a sorkatonai szolgálat intézménye. Ez a folyamat érezhető őr hagyott maga mögött. Sok-sok fiatal veszítette el azt a férfiképet, férfias viselkedésmintát, amit a katonatisztek, katonatársak jelentettek számukra. Azaz nem elveszítették, nem is találtak vele. Azokban a családokban ahol az anya neveli a gyerekeket, vagy az apa alig van otthon, ez a nevelési lépcső teljesen kimaradt. Ennek következtében, és a liberális eszmék beáramlásával (sokszor félreértelmezésével) a fiatalok elvesztették a kereteket. Nőtt a fegyelmezetlenség, a bűnözés, az erkölcsi normák háttérbe szorultak. Már 1993-tól lehetett szerződéses katonának jelentkezni bizonyos beosztásokra a Magyar Honvédségnél, 2004 után pedig kizárólag szerződéses katonák alkották a honvédség legénységi állományát, ez már szabadon választható szakma, és nem a nevelés eszköze volt. A gyermekvédelem térnyerésével az idejétmúlt fegyelmezési eszközöket kivették a pedagógusok kezéből, új módszerekkel pedig még nem rendelkeztek. Ezek gyakorlatilag ma is hiányoznak. Mindezen folyamatok oda vezettek, hogy a fiatalság egy jó része elindult a fegyelmezetlenség, a szétszórtság, a szenvedélybetegségek útján, s

¹¹Bodnár Gábor: Cserkészkönyv. Püski kiadó, Zalaegerszeg, 1990. 15. oldal

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

FALUDI Miklós

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

máig, évről-évre nő a fiatalok bünelkövetők száma. Nemzeti érdeké vált tehát a honvédelmi nevelés megújítása, ami azonban nem azonos a katonai életre való neveléssel. A Magyar Honvédség nagyszerű történelemmel, ezáltal gazdag tapasztalati bázissal rendelkezik, természetes folyamat tehát, ugyanakkor nagy szakmai munka és kihívás is, a honvédelmi oktatás újrateremtése, a hazai középfokú oktatásban. A sorkatonai szolgálat megszüntetése után, a honvédség presztízse emelkedni kezdett, ugyanakkor beszűkültek a honvédség és a civil lakosság közötti kommunikációs csatornák. Szükségessé vált a honvédség reformja, amelynek részét képezi a honvédelmi oktatás megújítása is. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (2012. január 1-je óta Nemzeti Közszerződési Egyetem) kidolgozta a honvédelmi ismeretek tantárgyat, majd ezt Veszprémben, a Pannon egyetemen 2007-ben, választható tárgyként el kezdték oktatni. A Katona Suli program 2009. április 16-án indult el, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeumban megtartott pedagógiai konferencia megnyitásával.¹² Az internetes kapcsolattartás és a tapasztalatok megosztása érdekében létrehoztak a fejlesztők egy weboldalt, ezen felül az eredeti tankönyvet modernizálták, a fiatalok véleményének figyelembe vételével. A Kossuth Lajos Hadtudományi kar, jelentős segítséget nyújtott az indulásnál, s az egyetemen is újszerűnek számító távoktatási módszert alkalmazott az e-Learning rendszer használatával. Abszolút pozitív fogadtatásra talált a hallgatók körében az új tantárgy, amely jelentős részt töltött ki az oktatási hálón. Az első négy félév során 2 385 hallgató vette fel a honvédelmi ismereteket, s a tananyagot a tapasztalatok alapján egészen 2008 elejéig folyamatosan módosították.¹³ A folyamatos mérések tapasztalatai rendkívül pozitívak lettek, részben ennek köszönhető, hogy 2009-2010 szeptemberétől további városokban, Debrecenben, Győrben, Szentesen és Szolnokon is megkezdtek a honvédelmi ismeretek oktatását. Természetesen az első hullámban olyan központi városokban volt lehetőség bevezetni a honvédelmi oktatást, ahol laktanya vagy más katonai intézmény van a közelben. Azoknál a településeknél, ahol a közelben semmiféle katonai objektum nem található, problémát jelenthet az oktatás megszervezése, hiszen katonák tartják a foglalkozásokat.

A debreceni Gábor Dénes Elektronikai és Műszaki Szakközépiskola és Kollégium igazgatójával, Berkecz Gáborral személyesen is volt lehetőségem beszélgetni a honvédelmi oktatás tapasztalatairól. Elmondta, hogy már az első pillanattól igen nagy volt az érdeklődés a képzés iránt. Nem volt teljesen új a dolog, hiszen az MH 5. Bocskai István Lövészdandárral régóta ápolott jó kapcsolat folytán, tanfolyami keretek között, már évek óta tanultak a gyerekek honvédelmi ismereteket. A haza védelme, a fegyverek, a katonáskodás iránti érdeklődés, hányatott történelmünk folytán genetikailag belénk van kódolva. Ha ennek kontrollált, járható utat biztosítunk, akkor abból a társadalom és az egyén is profitálhat. Ha nem, akkor a fiatalok máshol fogják ezt keresni, ki tudja milyen erőszakos cselekményekben. Ugyanakkor azt is tudni kell, hogy ez nem toborzás, azaz aki elvégzi a középiskolát, szabadon eldöntheti, hogy katonai pályán akar-e továbbhaladni, vagy a tanult szakmájában, civilként érvényesül-e inkább – fogalmazta meg véleményét Berkecz Gábor igazgató úr. Vélhetően többen fogják a katonai pályát választani, mint akkor, amikor még nem volt honvédelmi oktatás. Ez természetes, hiszen sokakban a tanulás során nő meg az érdeklődés, érik meg az elhatározás, hogy tiszthelyettesi vagy tisztii pályára lépjen. Ugyanakkor az elsődleges cél nem ez, hanem újra elültetni a fiatalokban azokat a hagyományos érzéseket, értékeket, amelyek során egy értékes, produktív életutat járhatnak be, jobba téve a társadalmat is. A hazaszeretet, az identitástudat, a hagyománytisztelet, az erkölcs, a becsület vagy az idősek tisztelete nem idejétmúlt nagy szavak, hanem napjainkban nagyon is fontos, kiemelten keresendő, és újra megtalálható értékek! Hasonlóan fontos, az oktatás fizikai része is, hiszen a minimális óraszám mellett megtartott tornaórák mellett, ez az egyetlen mozgási lehetőség az iskolában. Éppen ezért különbözik ez a tantárgy minden másától, hiszen egyszerre van jelen a fizikai jellegű tréning, és az azt megalapozó elméleti oktatás.

¹² Magyar Ferenc: Az önkéntes tartalékos rendszer és a Katonasuli program Seregszemle 2010. 04. 02. 51. oldal

¹³ Vörös Miklós – Czank László: A honvédelmi alapismeretek tantárgy oktatásának tapasztalatai a Pannon egyetemen Honvédségi Szemle 2010. 01. 29.23. oldal

A Honvédségi Szemle¹⁴ és más katonai folyóiratok hasonlóan pozitív tapasztalatokról számoltak be az elmúlt években. Az iskolákban folyamatosan visszamérik az eredményeket és közzéteszik a KatonaSuli.hu oldalán, illetve a folyóiratok hasábjain. Mivel a honvédelmi oktatás nem kötelező, nagy népszerűségnek örvend. 2012 szeptemberétől kötelező tárgy lesz a közoktatásban, s mivel az emberek mindig tartanak a kötelező dolgoktól, várhatóan átmenetileg csökkenni fog a népszerűsége. Ez azonban megfizethető ár, ha cserébe minden fiatal, aki az új ismeretekre a legfogékonyabb korban van, részesedik ezekből a hagyományos értékekből. Természetesen nagyon fontos, hogy megtaláljuk a párhuzamokat akár az egykori spártai vagy lovagi elvek, és a ma nagyon is szükséges, tanítandó elvek között. Ha jól csináljuk, a gyerekek büszkék lesznek arra, hogy honvédelmi oktatásra járnak, és újra felébred bennük az a hazafiság, amit hosszú évtizedekkel ezelőtt elfelejtettünk.

A honvédelmi oktatás folyamatosan fejlődik és jelentős jövő áll előtte. A fiatalok egymástól kapják az információt. A legjobb reklám a kortárs befolyás. Ha a gyerekek egymásnak mondják, hogy ez jó, tűzön-vízen keresztül meg fogják csinálni. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a kötelezővé tétel után ne engedjünk az oktatás minőségéből, ragaszkodni kell ahhoz, hogy ez továbbra is egy különlegesnek számító tanóra legyen, amely kiemelkedik a többi megszokott óra közül, és meghatározza a fiatalok magatartását, viselkedését, jellemét. Szükséges, hogy jól felkészül, elhivatott oktatók tartsák a foglalkozásokat, akik személyiségükkel követendő példát mutatnak minden pillanatban. A honvédelmi oktatás 2012-es kötelezővé tétele éppen ezért nagy próbatételt jelent majd, mert a szakmailag kompetens oktatói létszám kiállítása nehézségekbe fog ütközni.

Kiemelkedően fontosnak tartom, hogy ne adjunk okot arra, hogy a fiatalok csalódjanak! Minden olyan információt át kell adnunk a katonai pálya iránt érdeklődőknek, amely a nehézségekről szól! Többször találkoztam olyan szerződéses katonákkal, akik elmondják, hogy nem azt várták, amit végül kaptak. Mást hallottak, vagy nem kaptak részletes információkat. A honvédelmi oktatásban részt vevő gyerekeket aprólékosan tájékoztatni kell, teret engedve a kérdéseknek, hiszen ez közös munka, s mindenki érdeke, hogy gördülékenyen és eredményesen működjön.

A 2013 szeptemberében életbe lépő, új Nemzeti Alaptanterv a honvédelmi ismereteket már, mint alapvető tantárgyat említi, a pénzügyi ismeretek, a társas kapcsolati kultúra és médiatudatosság mellett. Ezeket már kötelező lesz tanítani minden iskolában, azt azonban szabadon eldöntheti minden intézmény, hogy önálló tárgyként vagy más tárgyba beépítve. Az új NAT már felkerült az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet honlapjára, ahol bárki részletesen áttekintheti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

KÖNYVEK:

Bodnár Gábor: Cserkészkönyv I-III. Püski kiadó, Zalaegerszeg 1990.

Katonai alapismeretek Zrínyi kiadó Budapest 2010.

Lőrincz Kálmán: Menetben. HM HIM Budapest 2009.

Martinkó József: Cögerek és katókók. Petit Real könyvkiadó, Budapest 1998.

Martinkó József: Katonai középiskolák az ezeréves magyar iskola történetében. MH HSK Budapest 1996.

Molnár Károly szerk.: Katonaetika. Zrínyi kiadó Budapest 1993.

Nagy László - Vörös Béla: A fegyvernemi tisztképzés története. HM HIM Budapest 2000.

¹⁴Horváth Béla: A középiskolai honvédelmi oktatás tapasztalatai Honvédségi Szemle 2010. 05. 29. 41. oldal

Nyíri Sándor: A honvédelmi nevelés új módszerei és eredményei az MH 5. Bocskai István lövészdandárnál Honvédségi Szemle 2011. 01. 29. 43. oldal

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

FALUDI Miklós

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

Holló József: Növendékek, hadapródok, hallgatók HM HIM Budapest 2009.

Ráskay Pál – Szabó Zoltán: A kőszegi „Hunyadi Mátyás” katonaiskola története HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest 1995.

FOLYÓIRATCIKKEK:

Horváth Béla: A középiskolai honvédelmi oktatás tapasztalatai Honvédségi Szemle 2010. 05. 29. 64. évfolyam 3. szám 41. oldal

Magyar Ferenc: Az önkéntes tartalékos rendszer és a Katonasuli program (konferencia) Seregszemle 2010. 04. 02. VIII. évfolyam különszám. 51. oldal

Nyíri Sándor: A honvédelmi nevelés új módszerei és eredményei az MH 5. Bocskai István lövészdandárnál Honvédségi Szemle 2011. 01. 29. 65. évfolyam 1. szám 43. oldal

Vasas Joachim: A honvédelmi nevelés néhány kérdéséről Honvédségi Szemle 2009. 11. 29. 63. évfolyam 6. szám 39. oldal

Vörös Miklós – Czank László: A honvédelmi alapismeretek tantárgy oktatásának tapasztalatai a Pannon egyetemen Honvédségi Szemle 2010. 01. 29. 64. évfolyam 1. szám 23. oldal

WEBOLDALAK:

[Katonai oktatás és nevelés a szocializmus rendszerében \(2012.05.08.\): http://www.zmne.hu/Forum/05masodik/neveles.htm](http://www.zmne.hu/Forum/05masodik/neveles.htm)

[KatonaSuli \(2012.05.08.\): http://www.katonasuli.hu/](http://www.katonasuli.hu/)

Magyar hadtörténet (2012.05.08.): http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_hadt%C3%B6rt%C3%A9net

OFI (2012.05.08.): <http://www.ofi.hu/hirek-aktualitasok>